

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้าเอกสารและข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้ศึกษาได้จำแนกข้อมูลที่ได้ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันคือ ส่วนของแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และส่วนของงานวิจัยอันมีเนื้อหาสอดคล้องกับเรื่องที่ศึกษารวมถึงสัมพันธ์กับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape)
- 2.2 แนวคิดการดำเนินงานโครงการเมืองน่าอยู่ (Healthy cities)
- 2.3 การประเมินผลกระทบทางสังคม (Social Impact Assessment: SIA)
- 2.4 ทฤษฎีความคาดหวัง (Expectation Theories)
- 2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน (People participation)
- 2.6 แนวคิดข้อจำกัดของความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ (Limits of Acceptable Change: LAC)
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมือง

จากแนวคิดภูมิทัศน์ในมิติทางด้านสิ่งแวดล้อมย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะ และเป็นไปตามผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ในอดีตที่ผ่านมา ดังนั้นภูมิทัศน์จึงเป็นดังภาพสะท้อนของสังคมและระบบธรรมชาติที่ผันแปรไม่หยุดนิ่ง อาจกล่าวได้ว่าภูมิทัศน์คือสิ่งแวดล้อมรอบตัวเรานั้นเอง เมืองก็เป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์ รวมถึงถนน สวนสาธารณะ โรงงานอุตสาหกรรม กองขยะ ชุมชนแออัด อาคารบ้านเรือน และสวนหย่อมต่างๆ ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของภูมิทัศน์เช่นเดียวกัน(Laurie, 1975) ปัญญวัจน์ ชลวิจิต (2545) และจากรูปแบบของภูมิทัศน์เมืองในอีกแนวทางหนึ่งคือ

ภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape) หมายถึง องค์ประกอบของเมืองที่มองเห็นได้ด้วยตา และมีผลกระทบต่อการใช้ชีวิตทางด้านสุนทรียภาพ ได้แก่ ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ส่วนของอาคาร ป้ายโฆษณา สาธารณูปโภค ส่องประกอบถนน ทางเท้า เป็นต้น ถ้าพิจารณาส่วนประกอบแล้วก็จะแบ่ง

ได้เป็น 2 ประเภท คือ ภูมิทัศน์นุ่ม (Soft Urban Landscape) ได้แก่พืชพรรณต่าง ๆ สนามหญ้า และภูมิทัศน์แข็ง (Hard Urban Landscape) ได้แก่ องค์ประกอบที่ไม่มีชีวิตต่าง ๆ (ภาควิชา ภูมิสถาปัตยกรรม, 2531) โดยมีองค์ประกอบของความเป็นเมืองดังนี้

องค์ประกอบหลักของเมืองที่มองเห็นได้

ในเมืองแต่ละเมืองมีองค์ประกอบหลักที่มองเห็นได้ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้เมือง ดูสวยงามและมีความน่าประทับใจต่อนักท่องเที่ยวและผู้อยู่อาศัย องค์ประกอบของเมือง ได้แก่

1. ธรรมชาติ ได้แก่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติที่ยังคงมีอยู่ในเมือง เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านประโยชน์ใช้สอยและความสวยงาม ช่วยให้เมืองมีบรรยากาศผ่อนคลาย และมีลักษณะเฉพาะที่ดึงดูดใจ
2. อาคารและส่วนประกอบของอาคาร ได้แก่ บ้าน อาคาร ตึกแถว อนุสาวรีย์ รวมถึง ส่วนประกอบของอาคาร เช่น ป้าย กันสาด ลานทางเข้าอาคาร
3. ที่เว้นว่างต่าง ๆ ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ลานเอนกประสงค์ของเมือง ลานเชื่อมต่อระหว่างอาคาร
4. เส้นทางสัญจรต่าง ๆ ได้แก่ ถนน ทางเท้า ทางจักรยาน ทางรถไฟ รวมถึงแม่น้ำ ลำคลองที่ใช้ในการสัญจร นับเป็นส่วนประกอบของเมืองที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน
5. มนุษย์และการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่กิจกรรมของประชากรที่อยู่อาศัยในเมือง เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เมืองมีชีวิตหรือมีการเคลื่อนไหว

การรวมองค์ประกอบของเมืองเข้าด้วยกัน

การรวมองค์ประกอบต่างๆ ของเมืองเข้าด้วยกัน แบ่งได้เป็น 2 ระดับคือ

1. ระดับผังเมืองรวม เป็นการวางแผนควบคุมการเจริญเติบโตของเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการเป็นอยู่ การวางแผนเป็นผังเมืองรวมนี้กระทำโดยนักผังเมืองด้วยการใช้ข้อมูลต่าง ๆ ประกอบการวางแผนพัฒนาพื้นที่ในเขตเมือง
2. ระดับรายละเอียดเฉพาะส่วน เป็นการวางแผนรายละเอียดในย่านใดย่านหนึ่ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนให้เมืองมีความสวยงาม การรวมองค์ประกอบของเมืองในระดับนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารในระดับจังหวัด

ภาพรวมของเมืองจะเกิดขึ้นได้จากความชัดเจนในการรวมตัวขององค์ประกอบ 5 ประการ คือ เส้นทาง (Path) ขอบเขต (Edge) ย่าน (District) ที่รวมกิจกรรม (Node) และที่หมายตา (Landmark) หากการรวมตัวเกิดเป็นภาพที่ชัดเจน คือเข้าใจได้ถึงระบบถนนหลัก รู้ตำแหน่งของย่าน

ที่รวมกิจกรรม และที่หมายตาในเมืองนั้น ๆ ได้ดี ถือได้ว่าเมือง ๆ นั้นมีสาธูปที่ชัดเจนพอที่บุคคล
 ผู้ไปเยี่ยมชมจะเกิดความรู้สึกที่ดีกับเมือง ๆ นั้น (Lynch, 1960) ปัญญาวัจน์ ชลวิจิต (2545)
 โดยควรมีแนวทางในการพัฒนาดังนี้

แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้เกี่ยวข้องทั้ง 3 ฝ่าย มีความถูกต้องตามหลักปรัชญาและหลักวิชาการ การกำหนดแนวทางพัฒนาจะต้องตรวจสอบปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. ทำการค้นหาและบ่งชี้องค์ประกอบภูมิทัศน์เมืองเพื่อจัดประเภทให้เป็นหมวดหมู่ระบุปัญหาภูมิทัศน์แต่ละประเภทพร้อมทั้งแนวคิดและวิธีแก้ปัญหาที่เหมาะสม
2. ลักษณะของการพัฒนาจะต้องตรงกับความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และตรงกับวัตถุประสงค์หลัก
3. จัดลำดับความสำคัญของขั้นตอนในการพัฒนาให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และสิ่งแวดล้อม
4. จัดสรรงบประมาณในการพัฒนาให้มีความเหมาะสมในแต่ละโครงการ (ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม, 2531)

จากแนวทางในการพัฒนาดังกล่าวสู่กระบวนการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองดังนี้

กระบวนการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง

1. ขั้นตระหนักและรู้สึกถึงปัญหา ทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดแรงคล้อยและเกิดความมุ่งมั่นที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหา ควรมีการเปิดใจให้กล้ารับฟังความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง
2. ขั้นเรียนรู้ หมายถึงการศึกษาถึงหลักการ ปรัชญาต่าง ๆ ว่าด้วยภูมิทัศน์ของเมืองเพื่อให้กระบวนการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองดำเนินไปได้อย่างถูกหลักวิชาการ
3. ขั้นการสำรวจเมือง งานในขั้นนี้ก็คือการรวบรวมแผนที่ที่เกี่ยวข้องและจัดเก็บข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็น ขั้นตอนนี้จะทำให้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับเมืองอย่างละเอียดและลึกซึ้ง พร้อมทั้งจะบ่งชี้ปัญหาต่าง ๆ ได้แม่นยำขึ้น
4. ขั้นบ่งชี้ปัญหา ได้แก่การจำแนกปัญหาออกเป็นกลุ่ม ๆ หรือเป็นหมวดหมู่ พร้อมทั้งระบุต้นเหตุของปัญหาว่าเกิดจากอะไรบ้าง โดยบ่งชี้ปัญหาตามองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมือง
5. ขั้นกำหนดวิธีการแก้ปัญหาหรือวิธีการพัฒนา ได้แก่การวางแนวทางแก้ไขปัญหาที่เป็นไปได้และมีเหตุผลหลาย ๆ ทางเลือก จะต้องใช้มาตรการหรือแนวทางที่เหมาะสม ซึ่งขั้นตอนนี้จะได้แนวทางในการแก้ไขปัญหาหรือวิธีการพัฒนาที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม
6. ได้แก่ขั้นประเมินและเลือกวิธีการแก้ปัญหา โดยการนำเอาทางเลือกต่าง ๆ มาพิจารณาอย่างละเอียดในทุกแง่มุม จะได้ทางเลือกที่ดีที่สุดทางหนึ่งมากำหนดเป็น โครงการ

7. ขึ้นวางโครงการ ได้แก่การนำเอาทางเลือกที่ดีที่สุดมาจัดทำเป็นโครงการ มีแนวทางการพัฒนาที่ละเอียดขึ้นสำหรับบรรจุไว้ในแผนพัฒนารวมของเมืองหรือของจังหวัดต่อไป

8. ขึ้นทำให้เป็นจริง โดยการจัดหาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะมาเป็นผู้ออกแบบให้ขึ้นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้เพื่อให้เมืองหรือเทศบาลดำเนินการ เมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จก็ควรเตรียมการดูแลรักษาที่มีประสิทธิภาพไว้ด้วย

กระบวนการพัฒนาภูมิทัศน์เมือง

ลำดับกระบวนการ	ปฏิบัติการ หรือแรงกระตุ้น	ผลลัพธ์
ขั้นที่ 1 (สำนึก/นามธรรม) <ul style="list-style-type: none"> • ตระหนัก • รู้สึกถึงปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> • "ได้รับผลกระทบโดยตรง • การร้องเรียนจากประชาชนเสียหายจากสื่อมวลชน • เสียจากนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ 	<ul style="list-style-type: none"> • ได้ความมุ่งมั่น และแรงบันดาลใจ
ขั้นที่ 2 (การเรียนรู้) <ul style="list-style-type: none"> • เรียนรู้ • ศึกษาหลักการปรัชญา 	<ul style="list-style-type: none"> • อ่านหนังสือ ตำรา คู่มือ • ขอความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิ • จัดสัมมนา ประชุมวิชาการปาฐกถา 	<ul style="list-style-type: none"> • ได้หลักการ
ขั้นที่ 3 (สำรวจ) <ul style="list-style-type: none"> • สำรวจเมือง • วิเคราะห์ และแจกแจงองค์ประกอบของเมือง 	<ul style="list-style-type: none"> • รวบรวมแผนที่ ข้อมูล • ออกสำรวจสังเกตการณ์ภาคสนาม • บันทึกข้อมูลด้วยภาพถ่าย 	<ul style="list-style-type: none"> • รู้สภาพปัญหา
ขั้นที่ 4 (บ่งชี้ปัญหา) <ul style="list-style-type: none"> • บ่งชี้ปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> • จำแนกหมวดหมู่ • บ่งชี้ปัญหาตามหมวดหมู่ • บ่งชี้ต้นเหตุของปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> • รู้ปัญหาและสาเหตุอย่างเป็นระบบ
ขั้นที่ 5 (กำหนดแนวทาง) <ul style="list-style-type: none"> • กำหนดวิธีการแก้ปัญหา (วิธีการพัฒนา) 	<ul style="list-style-type: none"> • วางแนวทางแก้ปัญหา • ทางเลือกที่ 1 • ทางเลือกที่ 2 • ทางเลือกที่ 3 <p style="text-align: center;">ฯลฯ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ได้แนวทางในการแก้ไข้ปัญหา

ลำดับกระบวนการ	ปฏิบัติการ หรือแรงกระตุ้น	ผลลัพธ์
ขั้นที่ 6 (ประเมินผล) <ul style="list-style-type: none"> ประเมินผลและคัดเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา 	<ul style="list-style-type: none"> ค่าใช้จ่าย อุปสรรค ความยากง่าย ศึกษาความเป็นไปได้ ศึกษาผลกระทบ การตอบสนองจากประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> ได้ทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการนำไปปฏิบัติ
ขั้นที่ 7 (แผน) <ul style="list-style-type: none"> วางโครงการ จัดงบประมาณ 	<ul style="list-style-type: none"> ร่างโครงการ กำหนดงบประมาณ กำหนดขั้นตอน กำหนดระยะเวลา 	<ul style="list-style-type: none"> บรรจุเข้าแผน
ขั้นที่ 8 (รูปธรรม) <ul style="list-style-type: none"> ทำให้เป็นจริง 	<ul style="list-style-type: none"> ออกแบบ ประมาณราคา ประมูล ก่อสร้างและควบคุมงาน ตรวจรับงาน 	<ul style="list-style-type: none"> การแก้ไขปัญหาบรรลุผลสำเร็จ

ที่มา: ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม, 2531.

จากแนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์เมือง องค์ประกอบของความเป็นเมืองที่มองเห็นได้มาถึงรูปแบบการรวมองค์ประกอบของเมืองเข้าด้วยกัน ในแนวทางของการพัฒนาและกระบวนการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองในแต่ละขั้นตอน ที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังต้องอาศัยแนวคิดการดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ในลักษณะของเมืองที่สวยงามเป็นแนวทางในการพัฒนาด้วยดังนี้

2.2 แนวคิดการดำเนินงานโครงการเมืองนำอยู่

แนวคิดของเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ครอบคลุมและผสมผสานกันระหว่าง ปัจจัยแวดล้อมใน 5 ด้าน คือด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารและการจัดการ ทั้งนี้โดยรวมคือการใช้ความพลอดภัยในการดำรงชีวิต ภาติการพัฒนาทุกระดับมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาเมือง เพื่อให้เมืองหรือชุมชนมีบรรยากาศที่ดีสำหรับ

กิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม มีโครงการวางผังเมืองมีการวางแผนและบริการ โครงสร้างพื้นฐาน ได้ทันต่อความต้องการของประชาชน มีระบบการคมนาคมขนส่งที่สะดวกปลอดภัย มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีพื้นที่สีเขียว มีสวนสาธารณะ มีระบบบำบัดน้ำเสีย มีการกำจัดขยะอย่างเหมาะสม มีการควบคุมมลภาวะทางน้ำ อากาศ ดิน และความดังของเสียง เมืองมีจิตวิญญาณและความสุนทรีย์ที่ประชาชนมีความภูมิใจ และช่วยกันบำรุงรักษาไว้ซึ่งมรดกทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีกระบวนการบริหารจัดการที่โปร่งใสและยุติธรรม มีประสิทธิภาพและยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกระดับ มีแนวทางการพัฒนาในรูปแบบ รวมถึงเพื่อขับเคลื่อนสังคม เป็นการระดมการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร ชุมชนและประชาชน ในรูปแบบของภาคีการพัฒนา นิชาจักรสมศักดิ์ (2545) จากแนวคิดการดำเนินงาน โครงการเมืองนำอยู่ที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแล้ว ควรจะมีลักษณะของเมืองที่สวยงามดังนี้

ลักษณะของเมืองที่สวยงาม

โดยภาพรวมแล้วเมืองจะดูสวยงามน่าประทับใจได้นั้น องค์ประกอบต่าง ๆ ของเมืองจะต้องรวมตัวกันภายใต้หลักการดังต่อไปนี้

1. ความเป็นระเบียบ หมายถึงความรวมทั้งในด้านความสะอาดของการทำกิจกรรมและในด้านการเห็นภาพที่ดูเป็นระเบียบเรียบร้อย
2. ความสบาย หมายถึงความสบายตามสมควรต่ออัตรภาพ ทั้งนี้สภาพแวดล้อมบางอย่าง เราไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่เราสามารถจัดเตรียมสภาพแวดล้อมในบริเวณต่าง ๆ ของเมืองให้มีความเหมาะสมต่อการอยู่อาศัยของประชากรมากขึ้นได้
3. การสารูปชัดเจน หมายถึงภาพรวม (Image) ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในใจหลังจากที่บุคคลหนึ่ง ๆ ได้เห็นสิ่งนั้นแล้ว ภาพรวมที่ชัดเจนของเมืองช่วยให้ผู้มาเยี่ยมชมรู้สึกมั่นใจในการสัญจรภายในเมืองนั้นและช่วยให้เกิดความรู้สึกสัมพันธ์กับเมือง ๆ นั้น ได้ดียิ่งขึ้น ผลโดยรวมก็คือบุคคลจะเกิดความประทับใจในประสบการณ์ของการได้อยู่ในเมืองนั้น
4. การมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน เมืองทุกเมืองย่อมมีลักษณะเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งหากผู้ไปเยี่ยมชมได้รับรู้เอกลักษณ์ดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดความเข้าใจและรู้จักเมืองนั้น ๆ มากยิ่งขึ้น และมีผลต่อเนื่องทำให้เกิดความพึงพอใจในลักษณะเฉพาะนั้น ๆ และลักษณะเฉพาะบางอย่างก็สามารถใช้ป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสด้วย จึงเป็นสิ่งสำคัญที่แต่ละเมืองจะต้องรักษาเอกลักษณ์ของตนไว้ และแสดงเอกลักษณ์ให้ปรากฏในลักษณะที่เหมาะสม

5. การมีลักษณะเชิงสุนทรียภาพที่ดี หมายถึงมีลักษณะสวยงามชวนให้ผู้พบเห็นเกิดความสบายใจและรื่นรมย์ใจ สุนทรียภาพที่ดีที่จะเกิดขึ้นในเมืองคือการ ได้เห็นส่วนประกอบต่าง ๆ ของเมืองปรากฏในลักษณะที่กลมกลืน สันนิบาสนซึ่งกันและกัน มีสีสันที่กลมกลืนหรือตัดกัน ในลักษณะที่เหมาะสม

กล่าวโดยสรุปสภาพแวดล้อมของเมืองที่จะสร้างความประทับใจที่ดีขึ้นได้นั้น มาจากความ เป็นระเบียบ ความสบาย การสาธูปที่ชัดเจน การมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน และการมีลักษณะเชิงสุนทรียภาพที่ดี คุณสมบัติเหล่านี้เกิดจากการจัดส่วนประกอบย่อยของเมืองเข้าด้วยกัน ได้แก่ สภาพธรรมชาติ อาคาร ที่เว้นว่าง ทางสัญจร และกิจกรรมของมนุษย์ในลักษณะที่เหมาะสมกลมกลืนกัน โดยจะต้องมองทุกอย่าง เป็นภาพรวมเสมอ (ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม, 2531)

การพัฒนาใดๆ ก็ตามด้านหนึ่งคือรูปแบบของการดำเนินการเพื่อความเจริญของเมืองในกระบวนการจัดการภูมิทัศน์ของเมือง แต่ที่ส่งผลให้พื้นที่ที่ ดำเนินโครงการพัฒนาดังกล่าวได้รับผลกระทบในด้านต่างๆ อยู่เสมอจากช่วงเวลาของการดำเนินกิจกรรมพัฒนาในรูปแบบการก่อสร้างปรับปรุง การปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่เดิม ให้เป็นรูปแบบที่มีความเป็นภาพลักษณ์ใหม่ในภาพรวมของภูมิทัศน์ที่ผ่านกระบวนการพัฒนา ดังนั้นก่อนการดำเนินการพัฒนาควรมีการประเมินผลกระทบในด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อพื้นที่ของการดำเนิน โครงการเข้าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของแผนงานพัฒนาดังกล่าวด้วย

2.3. การประเมินผลกระทบทางสังคม

การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมทางสังคม ภายใต้แนวคิด การให้คำนิยามอย่างกว้างถึงผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนิน โครงการทุกแง่มุมอันมีผลให้มีการเปลี่ยนแปลงต่อคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม การแยกแยะผู้ได้รับผลกระทบออกเป็นกลุ่มต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงผู้ได้รับประโยชน์ ผู้เสียประโยชน์ และกลุ่มผู้ด้อย ตลอดจนจนถึงการให้คำนิยามผลกระทบทางสังคมให้ครอบคลุมถึงประโยชน์ปัจจุบัน ซึ่งผู้รับผลกระทบต้องสูญเสียไป อันเนื่องมาจาก โครงการและประโยชน์ในอนาคต โดยการเปรียบเทียบกับผลกระทบที่ผู้รับผลกระทบจะได้จากโครงการ การคำนึงถึงมิติต่างๆ ของผลกระทบ ทั้งผลกระทบทั้งทางบวกทางลบ,ผลกระทบในวงกว้างจำกัด, ผลกระทบเข้มข้นรุนแรงบางเบา,ผลกระทบต่อเนื่องเป็นระยะๆ,ผลกระทบถาวรชั่วคราว และ โอกาสเกิดสูงต่ำ การคำนึงถึงผลกระทบทางสังคมที่มีได้มีมูลค่าเป็นตัวเงิน โดยเฉพาะในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติสุนทรียภาพ และการให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการประเมินผลกระทบทางสังคมกับปัจจัยต่างๆ ของโครงการ (อัจฉรา สวนสมุทร, 2545)

โดยการประเมินผลกระทบดังกล่าวมาแล้วนั้นควรมีการศึกษาถึงผลกระทบที่ประชาชนในพื้นที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ โครงการดังกล่าวในรูปแบบของการศึกษาความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเพื่อเป็นข้อมูลของการวางแผนงานและการกำหนดนโยบายในการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อบรรเทาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่ของโครงการต่อไป

2.4 ทฤษฎีความคาดหวัง

ความคาดหวังเป็นความรู้สึกของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่กำหนดหรือคาดหมายว่าจะทำได้ในระดับที่บุคคลปรารถนา เพราะประชาชนมีความคาดหวังที่จะได้รับการบริการที่ดีจากหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างมาก หากการบริการหรือสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นได้รับการตอบสนองด้วยดีและสอดคล้องกับความจริงที่ควรได้รับประชาชนจะมีความพึงพอใจสูงและก่อให้เกิดความสุขสมหวังที่ได้รับในสิ่งที่พึงปรารถนา (ทวิวัฒน์ ค่ายเที่ยงใหญ่, 2543)

จากกระบวนการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีความคาดหวังดังกล่าวแล้วควรมีการศึกษาถึงกระบวนการของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โครงการ ให้มีโอกาสดำเนินการพัฒนากับทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาตามแผนงานด้วย ทั้งนี้เพื่อร่วมกันในการดำเนินการพัฒนาในแนวทางที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการและมีการยอมรับการพัฒนานั้นอย่างแท้จริง

2.5 แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

หลักการในการให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนหรือองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาจัดว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของโครงการพัฒนาการพัฒนาใดๆ ก็ตามที่มีการวางแผนมาจากผู้มีอำนาจสั่งการระดับสูงโดยไม่ทราบปัญหาและความเป็นไปอย่างแท้จริงของพื้นที่และชุมชนมักประสบกับความล้มเหลวโดยตลอด แนวคิดในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมพื้นฐานมาจากธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์นั่นคือ การให้เกียรติและการยอมรับซึ่งกันและกัน อีกประการหนึ่งคือประชาชนในพื้นที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ รู้และเข้าใจสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นอย่างดี ดังนั้นการให้คนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาตั้งแต่ต้นคือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ไปจนถึงร่วมปฏิบัติและติดตามประเมินผล ย่อมเท่ากับการหลีกเลียงข้อโต้แย้ง ตรงกันข้ามกลับเป็นความเต็มใจและตั้งใจในการทำงาน ทำให้กิจกรรมการพัฒนามีโอกาสประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายได้สูงขึ้น (มนัส สุวรรณ, 2544)

เมื่อมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและมีการศึกษาในความคาดหวังของประชาชนต่อผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับการดำเนินการดำเนินโครงการดังกล่าวแล้ว ควรมีการศึกษาถึงความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ของโครงการเพื่อเป็นข้อมูลด้านความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่ในการประเมินความคาดหวังร่วมกันทั้งในด้านผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับการดำเนินการดำเนินโครงการกับผลที่คาดหวังว่าจะได้รับจากกระบวนการพัฒนาตามแผนงานดังกล่าวเพื่อแสวงหาความพอเหมาะพอดีบนวิถีของการพัฒนากับขีดจำกัดของความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ของประชาชนในพื้นที่เป็นองค์ประกอบด้วย

2.6 แนวคิดขีดจำกัดความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้

การพัฒนาโครงการใดๆ ก็ตามย่อมมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบตามมาบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไปตามลักษณะและประเภทของโครงการนั้นๆ การพัฒนาที่จะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ เลยนั้นคงยาก ถ้าจะไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่มีผลกระทบเลยไม่ว่าจะเป็นผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ก็คือ ไม่ให้มีการพัฒนา แนวคิด ขีดจำกัดความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้คือแนวคิดแบบยึดหยุ่น เป็นแนวคิดที่พยายามหาจุดเหมาะสมระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ เป้าหมายคือต้องการให้เกิดประโยชน์จากการพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเช่นเดียวกัน ความสำคัญอยู่ตรงที่ว่า ระดับของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นเรายอมรับได้มากน้อยแค่ไหน การระดมความคิดจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องหลายๆฝ่าย เพื่อพิจารณาระดับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง (มนัส สุวรรณ, 2544)

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาใดๆ ก็ตามควรคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่จะสอดคล้องกับปรัชญาและแนวคิดที่มีเหตุผลและเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ในการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยวก็เช่นเดียวกัน ควรคำนึงถึงผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งได้แก่ นักท่องเที่ยว ประชากรของเมือง ผู้รับผิดชอบและดำเนินการพัฒนา ทั้งสามฝ่ายนี้มีความคาดหวังที่จะได้รับแตกต่างกัน ซึ่งในเรื่องนี้ ปัญญวัฒน์ ชลวิจิต (2545) ได้สรุปผลการศึกษาไว้ว่า

1. สิ่งที่น่าทึ่งเกี่ยวกับเขตคาดหวัง ได้แก่ภูมิทัศน์พื้นที่ต่าง ๆ ในลักษณะที่แตกต่างออกไปจากที่เคยเห็น ความมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น วิธีการดำเนินชีวิตประจำวัน ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความร่มรื่นของสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

2. สิ่งที่ประชากรของเมืองคาดหวัง ประชาชนในท้องถิ่นมีแนวโน้มที่ต้องการจะเห็นความเปลี่ยนแปลงไปไม่จำเจ สำหรับสิ่งที่ประชากรในท้องถิ่นคาดหวังจากการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองอาจเป็นได้ดังนี้ การได้มีที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น การได้อยู่อาศัยและดำเนินชีวิตภายในสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ที่ดี

3. สิ่งที่ได้รับผิดชอบดำเนินการพัฒนาคาดหวัง ผู้พัฒนาคือผู้ที่จะต้องประสบกับปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในช่วงของการพัฒนา ดังนั้นสิ่งที่ผู้รับผิดชอบในการพัฒนาคาดหวังก็คือใช้งบประมาณให้น้อย เป็นโครงการพัฒนาที่ไม่มีความขัดแย้งกับหน่วยงานอื่นและประชาชนภายในท้องถิ่นให้ความร่วมมือ เป็นโครงการพัฒนาที่ได้รับผลตอบแทนหรือมีผลกระทบทางสังคมในเชิงบวกสูง และเป็นโครงการที่เกิดผลบวกทางด้านความสัมพันธ์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการจัดการด้านภูมิทัศน์ของเมืองนั้น จากการศึกษาของวิชัย สกฤณา (2541) สรุปว่า ประชาชนส่วนมากยินดีให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วม ในกิจกรรมชุมชน แต่ทุกหน่วยงานราชการต้องช่วยกันทำ ทั้งนี้ปัจจัยส่วนบุคคลในเรื่องระยะเวลาของการตั้งบ้านเรือนพักอาศัยในพื้นที่ และการรับรู้ประโยชน์จากการจัดการด้านภูมิทัศน์ มากหรือน้อย ไม่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วม แต่ กลุ่มประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ของการจัดการด้านภูมิทัศน์ และกลุ่มประชาชนที่อยู่นอกพื้นที่การจัดการด้านภูมิทัศน์ จะมีความคิดเห็นและการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมแตกต่างกัน และ ปัจจัยภายนอกที่ประกอบด้วย การมีอิสระภาพ มีความสามารถ มีความเต็มใจและมีโอกาส จะเป็นปัจจัยให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น แสดงการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมมากที่สุด

ส่วนงานวิจัยของ สุคนธ์ทิพย์ เผยกถิ่น (2545) เรื่อง ความคิดเห็นและบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมถนนสายเชียงใหม่ — ถ้าพูดได้สรุปไว้ว่า

1. ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงของถนนเชียงใหม่ — ถ้าพูด มี 2 ประการคือ การพัฒนาความเจริญของท้องถิ่นและการเพิ่มขึ้นของประชากรในพื้นที่ความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนคือการใช้ประโยชน์จากที่ดิน จากนากลายเป็นสวนลำไยและที่จัดสรร การก่อสร้างอาคารตามแนวพื้นที่ถนน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมตามมา

2. ความคิดเห็นในการอนุรักษ์ปรับปรุงสภาพแวดล้อมถนนสายเชียงใหม่ — ถ้าพูดนั้นส่วนใหญ่ต้องการให้มีการพัฒนาที่เหมาะสมกับท้องถิ่นและให้มีรูปแบบศิลปล้านนา คือ การ

ปรับปรุงเส้นทางให้เกิดความปลอดภัย มีเส้นทางจักรยาน ทางเท้าที่เหมาะสม การอนุรักษ์ต้นยาง และต้นไม้เล็กตลอดเส้นทางถนนให้มีการคงอยู่และมีการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ

3. บทบาทการมีส่วนร่วม ตั้งแต่การคิดค้นปัญหาสาเหตุ การวางแผนพิจารณาดำเนินการ การร่วมลงทุน การปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผล ประชาชนมีส่วนใหญ่มีบทบาทการมีส่วนร่วมน้อยสุด การร่วมวางแผนมีน้อย ส่วนการร่วมลงทุนและปฏิบัติการประชาชนสามารถให้ความร่วมมือได้มากกว่าขั้นอื่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเวลา โอกาส และความเต็มใจที่จะเข้าร่วม ส่วนการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ประชาชนในพื้นที่เห็นว่าควรทำเป็นกลุ่ม เพื่อทำการตรวจการทำงานของเจ้าหน้าที่ ประชาชนเห็นว่าการที่รัฐหน่วย และหน่วยงานอื่น รวมทั้งความร่วมมือของประชาชน ทำให้โครงการ สามารถประสบผลสำเร็จ

ด้านความคิดเห็นของประชาชนต่อโครงการเมืองน่าอยู่ นิภา จักรสมศักดิ์ (2545) ได้ศึกษา ในพื้นที่ เทศบาลตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย พบว่า ประชาชน มีความพร้อมทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของเมืองน่าอยู่ มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองน่าอยู่ แต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ และการเรียนรู้ในเรื่องเมืองน่าอยู่ในพื้นที่มีน้อย

สรุป แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ความคาดหวังของประชาชนต่อการจัดการภูมิทัศน์และระบบสาธารณูปโภคเมืองเชียงใหม่ บริเวณพื้นที่ถนนท่าแพ เทศบาลนครเชียงใหม่ ทำให้พบว่าการดำเนินงานของการพัฒนาในรูปแบบของการจัดการดังกล่าวควรอาศัยกระบวนการ แนวคิดภูมิทัศน์ในมิติทางด้านสิ่งแวดล้อมย่อมมีความหลากหลายแตกต่างกันไปตามลักษณะเฉพาะ และเป็นไปตามผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ในอดีตที่ผ่านมา (Laurie, 1975) ปัญญาวัฒน์ ชลวิจิต (2545) และจากรูปแบบของภูมิทัศน์เมืองในอีกแนวทางหนึ่งคือองค์ประกอบของเมืองที่มองเห็นได้ด้วยตา และมีผลกระทบต่อความรู้ทางด้านสุนทรียภาพ แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ภูมิทัศน์นุ่ม (Soft Urban Landscape) ได้แก่พืชพรรณต่าง ๆ สนามหญ้า และภูมิทัศน์แข็ง (Hard Urban Landscape) ได้แก่ องค์ประกอบที่ไม่มีชีวิตต่าง ๆ (ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม, 2531) โดยมีองค์ประกอบของความเป็นเมืองดั้งนี้้องค์ประกอบหลักที่มองเห็นได้ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้เมืองดูสวยงามและมีความน่าประทับใจต่อนักท่องเที่ยวและผู้อยู่อาศัย องค์ประกอบของเมือง ได้แก่ ธรรมชาติ อาคารและส่วนประกอบของอาคาร ที่เว้นว่างต่าง ๆ ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ลานเอนกประสงค์ของเมือง ลานเชื่อมต่อระหว่างอาคาร เส้นทางสัญจรเป็นส่วนประกอบของเมืองที่เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน รวมถึงมนุษย์และการประกอบ

กิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมของประชากรที่อยู่อาศัยในเมือง เป็นส่วนประกอบที่ทำให้เมืองมีชีวิตหรือมีการเคลื่อนไหวเพื่อให้รวมกันเป็นองค์ประกอบของเมือง

โดยแนวคิดของ (Lynch,1960) อ้างใน ปัญญาวัจน์ ชลวิจิต (2545) ภาพรวมของเมืองจะเกิดขึ้นได้จากความชัดเจนในการรวมตัวขององค์ประกอบ 5 ประการ คือ เส้นทาง (Path) ขอบเขต (Edge) ย่าน (District) ที่รวมกิจกรรม (Node) และที่หมายตา (Landmark) โดยควรมีแนวทางในการพัฒนาตามรูปแบบของกระบวนการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองที่เหมาะสม

การนำ แนวคิดของเมืองนำอยู่และชุมชนนำอยู่ผสมผสานกันระหว่าง ปัจจัยแวดล้อมใน 5 ด้าน คือด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านกายภาพ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการบริหารและการจัดการ โดยรวมคือการมีความปลอดภัยในการดำรงมีบรรยากาศที่ดีสำหรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม มีโครงการวางผังเมืองมีการวางแผนและบริการ โครงสร้างพื้นฐาน ได้ทันต่อความต้องการของประชาชน มีระบบการคมนาคมขนส่งที่สะดวกปลอดภัย มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีพื้นที่สีเขียว มีสวนสาธารณะ มีระบบบำบัดน้ำเสีย มีการกำจัดขยะอย่างเหมาะสม มีการควบคุมมลภาวะทางน้ำ อากาศ ดิน และความดังของเสียง มีกระบวนการบริหารจัดการที่โปร่งใสและยุติธรรม มีประสิทธิภาพและยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกระดับ มีแนวทางการพัฒนาในรูปแบบรวมพลัง เพื่อขับเคลื่อนสังคมเป็นการระดมการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร ชุมชนและประชาชน ในรูปแบบของภาคีการพัฒนา ตามแนวคิด ของ นิภา จักรสมศักดิ์ (2545) แนวคิดการดำเนินงานโครงการเมืองนำอยู่ที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแล้ว ควรจะมีลักษณะของเมืองที่สวยงามเป็นองค์ประกอบหนึ่งในแผนงานโครงการด้วย

ทั้งนี้พัฒนาใดๆ ก็ตามด้านหนึ่งคือรูปแบบของการดำเนินการเพื่อความเจริญของเมืองในกระบวนการจัดการภูมิทัศน์ของเมือง แต่ที่ส่งผลให้พื้นที่ที่ ดำเนิน โครงการพัฒนาดังกล่าวได้รับผลกระทบในด้านต่างๆอยู่เสมอจากช่วงเวลาของการดำเนินกิจกรรมพัฒนาในรูปแบบการก่อสร้าง ปรับปรุง การปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่เดิม ให้เป็นรูปแบบที่มีความเป็นภาพลักษณ์ใหม่ในภาพรวมของภูมิทัศน์ที่ผ่านกระบวนการพัฒนา

ดังนั้นก่อนการดำเนินการพัฒนาควรมีการประเมินผลกระทบในด้านต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อพื้นที่ของการดำเนินโครงการเข้าเป็นองค์ประกอบหนึ่งของแผนงานพัฒนาดังกล่าวด้วยอัจฉรา สวนสมุทร (2545)นำแนวคิดการประเมินผลกระทบทางสังคม ภายใต้แนวคิด จากการดำเนินโครงการทุกแง่มุมอันมีผลให้มีการเปลี่ยนแปลงต่อคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล ชุมชน สังคม การแยกแยะผู้ได้รับผลกระทบออกเป็นกลุ่มต่างๆเพื่อให้ทราบถึงผู้ได้รับประโยชน์ ผู้เสียประโยชน์ และกลุ่มผู้ด้อย ให้ครอบคลุมถึงประโยชน์ปัจจุบัน ซึ่งผู้รับผลกระทบต้องสูญเสียไป

อันเนื่องมาจากโครงการและประโยชน์ในอนาคต โดยการเปรียบเทียบกับผลกระทบที่ผู้รับผลกระทบจะได้จากโครงการ การคำนึงถึงมิติต่างๆ ของผลกระทบ ทั้งผลกระทบทั้งทางบวกทางลบ,ผลกระทบในวงกว้างจำกัด ผลกระทบเข้มข้นรุนแรงบางเบา ผลกระทบต่อเนื่องเป็นระยะๆ ผลกระทบถาวรชั่วคราว และโอกาสเกิดสูงต่ำ การคำนึงถึงผลกระทบทางสังคมที่มีได้มีมูลค่าเป็นตัวเงิน โดยเฉพาะในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ธรรมชาติสุนทรียภาพ และการให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการประเมินผลกระทบทางสังคมกับปัจจัยต่างๆ ของโครงการ

โดยการประเมินผลกระทบดังกล่าวมาแล้วนั้นควรมีการศึกษาถึงผลกระทบที่ประชาชนในพื้นที่และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการดังกล่าวในรูปแบบของการศึกษาความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวเพื่อเป็นข้อมูลของการวางแผนงานและการกำหนดนโยบายในการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อบรรเทาผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อประชาชนในพื้นที่ของโครงการ

ความคาดหวังจากการศึกษาของ ทวีวิธน์ ต่ายเที่ยงใหญ่ (2543) เป็นความรู้สึกของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่กำหนดหรือคาดหมายว่าจะทำได้ในระดับที่บุคคลปรารถนา เพราะประชาชนมีความคาดหวังที่จะได้รับการบริการที่ดีจากหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างมาก หากการบริการหรือสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นได้รับการตอบสนองด้วยดีและสอดคล้องกับความจริงที่ควรได้รับ ประชาชนจะมีความพึงพอใจสูงและก่อให้เกิดความสุขสมหวังที่ได้รับในสิ่งที่พึงปรารถนา สิ่งนี้ประชากรของเมืองคาดหวัง ประชาชนในท้องถิ่นมีแนวโน้มที่ต้องการจะเห็นความเปลี่ยนแปลงไปไม่จำกัด สำหรับสิ่งที่ประชากรในท้องถิ่นคาดหวังจากการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองอาจเป็นได้ดังนี้ การได้มีที่พักผ่อนหย่อนใจเพิ่มขึ้น การได้อยู่อาศัยและดำเนินชีวิตภายในสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ที่ดี สิ่งที่ได้รับชอบดำเนินการพัฒนาคาดหวัง ผู้พัฒนาคือผู้ที่จะต้องประสบกับปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในช่วงของการพัฒนา ดังนั้นสิ่งที่ผู้รับฝักฝักชอบในการพัฒนาคาดหวังก็คือใช้งบประมาณให้น้อย เป็นโครงการพัฒนาที่ไม่มีความขัดแย้งกับหน่วยงานอื่นและประชาชนภายในท้องถิ่นให้ความร่วมมือ เป็นโครงการพัฒนาที่ได้รับผลตอบแทนหรือมีผลกระทบทางสังคมในเชิงบวกสูง และเป็นโครงการที่เกิดผลบวกทางด้านความสัมพันธ์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

จากกระบวนการศึกษาโดยใช้ทฤษฎีความคาดหวังดังกล่าวแล้วควรมีการศึกษาถึงกระบวนการของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่โครงการ ให้มีโอกาสดำเนินการพัฒนากับทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาตามแผนงานด้วย ทั้งนี้เพื่อร่วมกันในการดำเนินการพัฒนาในแนวทางที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการและมีการยอมรับการพัฒนานั้นอย่างแท้จริง

มนัส สุวรรณ (2544) ให้แนวคิดในเรื่องนี้ว่า หลักการในการให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนหรือองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนร่วมในการพัฒนาจัดว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของโครงการพัฒนา การพัฒนาใดๆ ก็ตามที่มีการวางแผนมา

จากผู้มีอำนาจสั่งการระดับสูงโดยไม่ทราบปัญหาและความเป็นไปอย่างแท้จริงของพื้นที่และชุมชน มักประสบกับความล้มเหลวโดยตลอด แนวคิดในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมพื้นฐานมาจากธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์นั่นคือ การให้เกียรติและการยอมรับซึ่งกันและกัน อีกประการหนึ่งคือ ประชาชนในพื้นที่ที่มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ รู้และเข้าใจสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นอย่างดี

ดังนั้นการให้คนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาตั้งแต่ต้นคือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ไปจนถึงร่วมปฏิบัติและติดตามประเมินผล ย่อมเท่ากับเป็นการหลีกเลี่ยงข้อโต้แย้ง ตรงกันข้ามกลับเป็นความเต็มใจและตั้งใจในการทำงาน ทำให้กิจกรรมการพัฒนามีโอกาสประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้สูงขึ้น จากการศึกษาของ วิชัย สกฤณา (2541) สรุปว่า ประชาชนส่วนมากยินดีให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วม ในกิจกรรมชุมชน แต่ทุกหน่วยงานราชการต้องช่วยกันทำ

ทั้งนี้ปัจจัย ส่วนบุคคลในเรื่องระยะเวลาของการตั้งบ้านเรือนพักอาศัยในพื้นที่ และการรับรู้ประโยชน์จากการจัดการด้านภูมิทัศน์ มากหรือน้อย ไม่มีผลต่อการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วม แต่ กลุ่มประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ของการจัดการด้านภูมิทัศน์และกลุ่มประชาชนที่อยู่นอกพื้นที่ การจัดการด้านภูมิทัศน์ จะมีความคิดเห็นและการตัดสินใจเข้ามีส่วนร่วมแตกต่างกัน และ ปัจจัยภายนอกที่ประกอบด้วย การมีอิสรภาพ มีความสามารถ มีความเต็มใจและมีโอกาส จะเป็นปัจจัยให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น แสดงการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมมากที่สุด

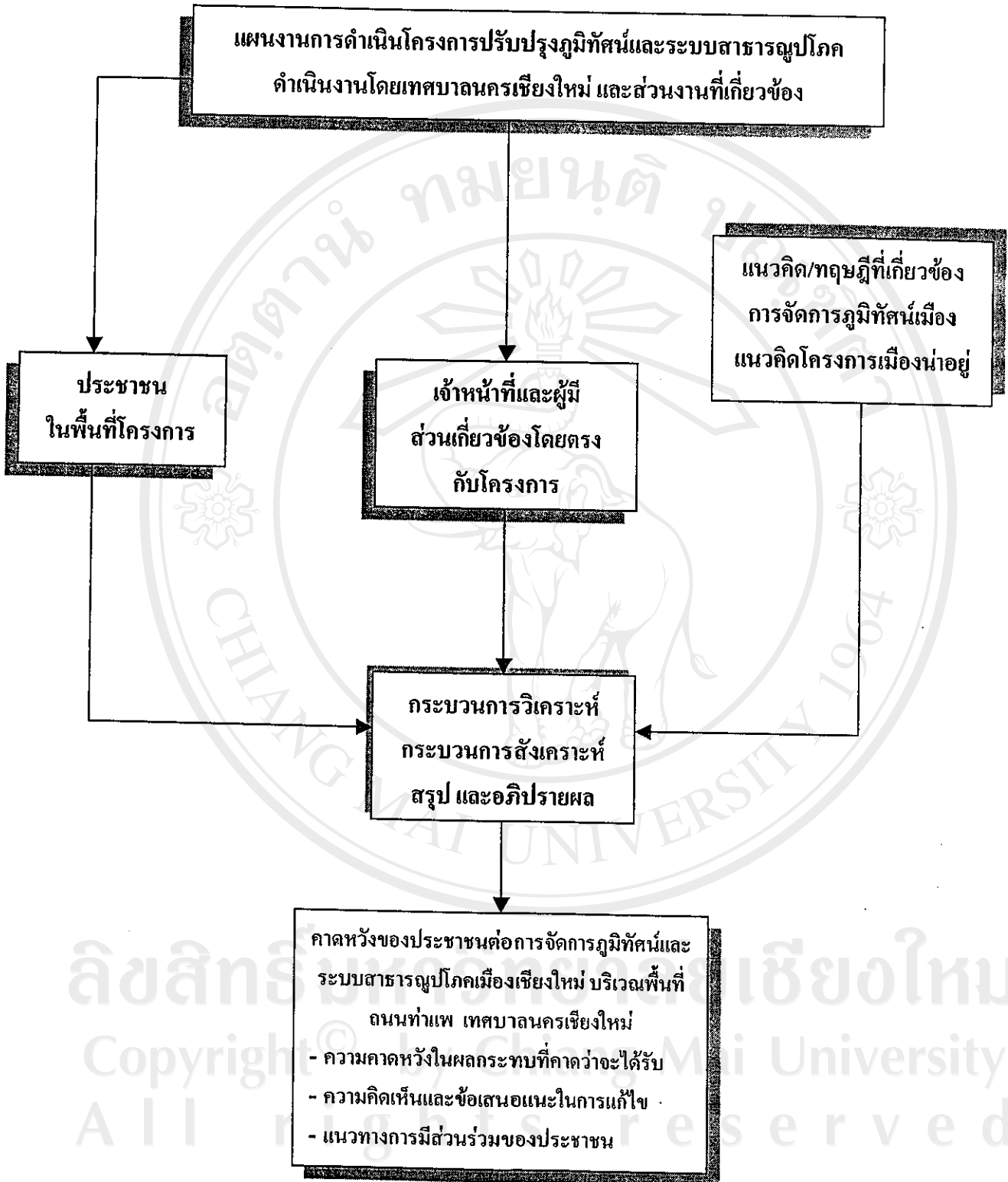
แต่ด้านความคิดเห็นของประชาชนต่อ โครงการเมืองน่าอยู่ นิภา จักรสมศักดิ์ (2545) ได้ศึกษา ประชาชน มีความพร้อมทางด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องของเมืองน่าอยู่ มีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการเมืองน่าอยู่ แต่การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเมืองน่าอยู่ และการเรียนรู้ในเรื่องเมืองน่าอยู่ในพื้นที่มีน้อย ทำให้เห็นได้ว่าความรู้ในเรื่องของโครงการ และการรับรู้ในข่าวสาร โครงการมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่กับการดำเนินโครงการ

ดังนั้นเมื่อมีการศึกษาแนวทางการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและมีการศึกษาในความคาดหวังของประชาชนต่อผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับการดำเนินการดังกล่าวแล้ว ควรมีการศึกษาถึงความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ของ โครงการเพื่อเป็นข้อมูลด้านความคาดหวังของประชาชนในพื้นที่ในการประเมินความคาดหวังร่วมกันทั้งในด้านผลกระทบที่คาดว่าจะได้รับการดำเนินการกับผลที่คาดหวังว่าจะได้รับการพัฒนาตามแผนงานดังกล่าวเพื่อแสวงหาความพอเหมาะพอคิบนวิถีของการพัฒนากับขีดจำกัดของความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ของประชาชนในพื้นที่เป็นองค์ประกอบด้วย

เพราะ การพัฒนาโครงการใดๆ ก็ตามย่อมมีส่วนทำให้เกิดผลกระทบตามมาบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไปตามลักษณะและประเภทของโครงการนั้นๆ การพัฒนาที่จะไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ เลยนั้นคงยาก ถ้าจะไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่มีผลกระทบเลยไม่ว่าจะเป็นผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ก็คือ ไม่ให้มีการพัฒนา แนวคิด ขีดจำกัด ความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้คือแนวคิดแบบยืดหยุ่น เป็นแนวคิดที่พยายามหาจุดเหมาะสมระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ เป้าหมายคือต้องการให้เกิดประโยชน์จากการพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเช่นเดียวกัน ความสำคัญอยู่ตรงที่ว่า ระดับของการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นเรายอมรับได้มากน้อยแค่ไหน การระดมความคิดจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องหลายๆฝ่าย เพื่อพิจารณาระดับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ตามแนวคิดของ มนัส สุวรรณ (2544) ควรจะศึกษาถึงความเหมาะสมพอดีของทุกกระบวนการของการพัฒนากับความคาดหวังของประชาชน เพื่อให้เป็นแนวทางที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงกับกระบวนการจัดการและการพัฒนาดังกล่าว

2.8 กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี ต่างๆที่นำมาใช้ในการค้นคว้าแบบอิสระ เรื่อง การจัดการภูมิทัศน์เมืองและระบบสาธารณูปโภคเมืองเชียงใหม่ บริเวณพื้นที่ถนนท่าแพเทศบาล นครเชียงใหม่ ทำให้ทราบว่า การดำเนินการตามแผนงานโครงการดังกล่าว พื้นที่โครงการคือถนนท่าแพ ผู้ดำเนินงานคือเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้ใช้แนวทางการปรับปรุงภูมิทัศน์เมือง ในการออกแบบแผนงานและการดำเนินโครงการ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวความคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์ และแนวคิดการดำเนินงานโครงการเมืองนำอยู่ เป็นกรอบในการศึกษาแผนงานโครงการ ในส่วนพื้นที่ศึกษาเป็นย่านธุรกิจการค้าและการโทรคมนาคมสำคัญ ส่งผลให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ได้รับผลกระทบจากช่วงระยะการดำเนินโครงการ ซึ่งในการศึกษาจะใช้แนวทางของการประเมินผลกระทบทางสังคม ในการศึกษาแผนงานโครงการในด้านผลกระทบด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้นต่อพื้นที่ ในการดำเนินการศึกษาจะใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยศึกษาด้านการรับรู้และความคาดหวังต่อโครงการดังกล่าว โดยมีการนำแนวความคิดขีดจำกัดความเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับได้ เป็นแนวทางศึกษา เพื่อสรุปผลต่อแนวทางการบรรเทาความเสียหายจากผลกระทบในด้านต่างๆและความขัดแย้งของพื้นที่โครงการต่อไป

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา